

Bilişsel Davranışçı Terapi Yönteminin Zihinsel Engelli Çocukların Zihin Kuramı Becerisine Etkisinin İncelenmesi

DOI: 10.26466/opus.686817

*

Fatma Yalçın* – Ayşe Tuba Ceyhun** – Fatih Bal ***

*Özel Eğitim Uzmanı, Psikolog, İstanbul/Türkiye

E-Posta: ftmyacn@gmail.com

ORCID: [0000-0002-9046-927X](https://orcid.org/0000-0002-9046-927X)

**Dr. Öğretim Üyesi, Biruni Üniversitesi/Eğitim Fakültesi/Özel Eğitim Bölümü, İstanbul/Türkiye

E-Posta: aceyhun@biruni.edu.tr

ORCID: [0000-0003-2770-9768](https://orcid.org/0000-0003-2770-9768)

***Dr. Öğretim Üyesi, Sakarya Üniversitesi, FEF,Psikoloji Bölümü, İstanbul/Türkiye

E-Posta: fatihbal@sakarya.edu.tr

ORCID: [0000-0002-9974-2033](https://orcid.org/0000-0002-9974-2033)

Öz

Bu araştırmanın genel amacı, bilişsel davranışçı terapi yönteminin zihinsel engelli çocukların zihin kuramı becerisine etkisini araştırmaktır. Bu araştırma yarı-deneyssel olarak planlanmıştır. “Ön Test-Son Test Eşitlenmemiş Gruplar Kontrol Grubu” modele göre desenlenmiş olan bu araştırma kapsamında biri deney, diğeri kontrol olmak üzere iki grup oluşturulmuştur. Deney grubundaki çocuklara Bilişsel Davranışçı Yöntemi iki hafta boyunca ortalama 30 dakika toplam 12 oturum halinde uygulanmıştır. Kontrol grubunda zihin kuramı beceri öntest sontest alınmıştır. Kontrol gruplarına ise herhangi bir müdahalede bulunulmamıştır. Deney grubundaki Bilişsel Davranışçı uygulamaları araştırmacı tarafından yürütülmüştür. Araştırmanın çalışma grubunu 2018-2019 eğitim-öğretim yılında İstanbul İli Beyoğlu İlçesi’ndeki özel eğitim kurumuna devam eden 12- 18 yaş arası 24 çocuk oluşturmaktadır. Deney grubunda 12, kontrol grubunda 12 çocuk yer almıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, zihin kuramı ölçümlerinde “Beklenmedik İçerik Değişikliği, Birinci Dereceden Yanlış Kanı Atfı Görevi ve İkinci Dereceden Yanlış Kanı Atfı Görevi” kullanılmıştır. Çocuklar ve ailelerinin demografik bilgileri ise araştırmacı tarafından oluşturulan “Kişisel Bilgi Formu” kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmanın verileri SPSS 25.0 paket programı ile analiz edilmiştir. Araştırmada deney ve kontrol grubunda yer alan çocukların ön test ve son test puanları t testi ve Wilcoxon İşaretili Sıralar Testi kullanılarak karşılaştırılmıştır. Araştırma sonuçlarına Bilişsel Davranışçı Yöntemi’nin zihinsel engelli çocukların zihin kuramı becerisine önemli etkisini olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Bilişsel Davranışçı Yöntemi, Zihin Kuramı, Zihinsel Engelli Çocuklar

Investigation Of The Impact Of The Cognitive Behavior Therapy Method On The Theory of Mind Skills Of Mentally Disabled Children

*

Abstract

The general purpose of this study is to investigate the effect of cognitive behavioral therapy on mind theory skills of children with intellectual disabilities. This research was planned as quasi-experimental. In this study, which was designed according to the "Pre-Test-Post-Test Unequaled Groups Control Group" model, two groups, one experiment and one control, were formed. Cognitive Behavioral Method was applied to the children in the experimental group for a total of 12 sessions of 30 minutes on average for two weeks. In the control group, mind theory, skill, pretest and posttest were taken. No intervention was made to the control groups. Cognitive Behavioral applications in the experimental group were carried out by the researcher. The study group consisted of 24 children between the ages of 12-18 who attend private education institution in Beyoğlu district of Istanbul in 2018-2019 academic year. There were 12 children in the experimental group and 12 children in the control group. In the study, "Unexpected Content Change, First-Order Incorrect Blood Attribution Task and Second-Order Incorrect Blood Attribution Task inde were used as data collection tools in mind theory measurements. The demographic information of children and their families was obtained by using the "Personal Information Form tarafından created by the researcher. Research data. SPSS 25.0 software was used for analysis. Pre-test and post-test scores of children in experimental and control groups were compared using t-test and Wilcoxon Signed Ranks Test. According to the results of the research, Cognitive Behavioral Method has a significant effect on mind theory skills of children with intellectual disabilities.

Keywords: *Cognitive Behavioral Method, Theory of Mind, Mentally Retarded Children*

Giriş

Üstbilis, öğrenme ve gelişimin en önemli basamağıdır. İkinci önemli basamağı ise zihin kuramıdır. Kişinin kendi becerilerini denetlemesine üstbilis denir. Üstbilis, çocuklarda 4 yaşlarında gelişmektedir. Bu gelişim çocukların problem çözüme ve öğrenme becerileri açısından önemlidir. Kişinin kendisi dışında başkalarının varlığını bilmesi ve farkında olması zihin kuramı (ZK) olarak tanımlanmaktadır (Heubner, 2000). Zihin kuramı, başkalarının düşünce, istek ve duygularının anlama becerisidir (Doherty, 2009). Bu beceri ile çocuk, başkalarının davranışlarının anlamlı ya da kasıtlı olup olmadığını öğrenmektedir (Rowe, Bullock, Polkey ve Morris, 2001). Genel olarak zihin kuramı, başkalarının zihinsel durumlarını kavramada kullanılan önemli bir kavramdır (Doherty, 2009). Zihin kuramı insanları diğer canlı türlerinden ayıran önemli bir özelliktir ve sosyal-duygusal gelişim açısından çok önemli bir beceridir.

Zihinsel engel, bireyin zeka seviyesinin %70'in altındaki bir seviyede olması; akranları ve diğer bireyler ile ilişkilerinde uyum sorunu bulunması, iletişim, öz bakım, sosyal beceriler, bağımsız olma, bedensel sağlığını koruma ve akademik başarısızlığı bulunmasıdır (Söhmen ve Türkbay, 2003).

Zihinsel engelli çocuğun eğitime ne kadar erken başlanırsa çocuğun gelişimi sistemli, bilinçli ve özel bir şekilde etkilenir. Doğuştan altı yaşına kadar çocuğun erken eğitimini içeren bir çok program vardır ve bu programların bazıları özel eğitimde ailenin katkısına dayanmaktadır (Üstündağ, 1994). Günümüzde çocuğun geleneksel oyun oynayabileceği alanlar azalmış, çalışan anne baba sayısı artmıştır. Genellikle çocuğu susturmak için çocuğa dijital oyun vererek, televizyon karşısına oturarak aileler çocukları ile ilgilenmemekte bu da çocuğun içinde bulunduğu yalnızlığından kaçmak için sanal dünyaya bağlanmasına ve gerçek dünyaya yabancılaşmasına neden olarak sosyal gelişimini olumsuz etkilemekte, aynı zamanda zihinsel gelişiminde sorunlar yaratabilmektedir (Okkay, 2019). Zihinsel gelişimde ailenin yakın ilgisi önem taşımaktadır. Çocuğun erken eğitimini içeren programların ortak amacı, var olan gelişimsel geriliğin önlenmesi, giderilmesi ve çocuğun davranışlarında ve yakın çevresiyle ilişkilerinde doğrudan değişiklikler ortaya çıkarmasıdır (Kanık,1993).

Zihin kuramı (ZK) insanların davranışlarını anlama ve anlamlandırma yeteneğinin ve bunlarla birlikte diğer insanların niyetini anlama yeteneğini

oluşturur. Kişinin, başkalarından daha farklı inançları olabileceğini ve bu farklı inançlarına göre davranabileceğini anlaması iletişim ve sosyalleşmesi için önemli ve olması gereken bir beceridir. Sosyal etkileşimin başarısı, diğer kişilerin duygusal ve bilişsel süreçlerini fark etme becerisine dayanır.

BDT insan davranışlarını, psikopatolojilerini temel olarak bilişsel ve davranışsal kuram çerçevesinden açıklamaya çalışır. Davranışçılık ikiciliğe (zihin-beden ayrımı) karşı çıkarak bu ikisinin birbirinden ayıramayacağını belirtir, zihinsel içerikten çok davranışı önemser.

Bilişsel kuram klinik olarak bireyi, otomatik düşünceler ve şemalar olmak üzere iki ana başlıkta inceler. Şemalar ara inançlar (altta yatan sayılı ve kurallar) ve temel inançlar olarak iki gruba ayrılabilir (Stallard, 2017). Otomatik düşünceler; biliş akışını oluşturan sözel ve imgesel parçalara verilen addır. Zihinde birdenbire beliren düşünceler, resimlerdir. BDT özellikle duygusal sıkıntı anlarına eşlik eden olumsuz otomatik düşüncelerle ilgilenir. Sıklıkla bu düşünceler fark edilmezken eşlik eden duygu fark edilir. Otomatik düşüncelerdeki ortak ve tekrar eden temalardan, derine inme tekniği ya da ölçekler kullanılarak ara inançlar ve kurallar açığa çıkarılabilir. Kelimelerle çok fazla ifade edilmese bile, "eğer" sözcüğü ile başlayan ve "meli-malı" şeklinde gereklilik içeren düşünceler ara inanç ve kurallar olabilir. Ara inanç ve kurallar kişilerin olumsuz temel inançlardan korunmak amacıyla geliştirdikleri koruyucu bir tampondur. BDT'de amaç işe yaramayan katı kuralları fark ederek bunların değiştirilmesi ya da esnetilmesidir.

Bireyin kişisel ve çevresel bilgiyi nasıl düzenleyeceğini, kendisi, diğerleri ve dünya ile ilgili temel varsayımlarını içeren temel inançlar; geçmiş yaşantı ve deneyimler sonucu oluşurlar. Genel olmaları ile otomatik düşüncelerden, şartlı değil kesin yargılar içermeleri ile ara inanç ve kurallardan ayrılırlar. Beck temel inançları çaresizlik, sevilmemeye ve değersizlik olarak üç ana grupta toplamıştır (Stallard, 2017).

Çocukluk döneminde BDT'de gelişimsel özellikler göz önünde bulundurulmalı ve çocuğun direnç durumu gözlemlenmelidir. Eğlenceli, dinamik ve katılımcı bir yaklaşım çocuğun oturumlardan keyif almasını da sağlayacaktır. Duygu tanıma; okul öncesi dönemde çalışılması önemli bir tekniktir. Küçük çocuklar duygularını tanıma ve adlandırma güçlük yaşayabilir. Bu nedenle duyguları ifade eden kartlar, duygu tahmin oyunları kullanılabilir. Duygu termometresi kullanmak bazen zorlayıcı olabilir. Bu nedenle görsel

materyallerin daha yoğun kullanıldığı seçenekler değerlendirilmelidir. Bilişleri saptama; büyük çocuklara ve ergenlere göre okul öncesi çocuklarda daha güç olmakla birlikte, küçük çocukların da düşünceleri anlayabildiği ve bunlar hakkında konuşabildiği unutulmamalıdır. Düşünce balonları ve çizimler kullanılabilir ya da kuklalar kullanılarak bilişsel temalara ulaşılmaya çalışılabilir. Sokratik sorgulama; yönlendirilmiş keşifte kullanılan tekniklerdendir. Daha çok soyut düşünce aşamasında olan ön ergenlik ve ergenlik döneminde tercih edilir. Sokratik teknik daha küçük çocuklarda kullanılacaksa somutlaştırılarak anlatılır. Terapide kullanılan sokratik diyalog sistematik sorgulama, tümevarım ve terimlerin evrensel tanımının yapılması olmak üzere üç temel özelliğe sahiptir. Sokratik sorgulamada; kanıt araştırmaya yönelik sorular, alternatif açıklamaları keşfetmeye yönelik sorular, avantaj ve dezavantajları belirleyen sorular, problemin çözüm yollarını sorgulayan sorular, felakletleştirmede arındıran sorular yer alır (Beck, 2011).

Yöntem

Bu araştırma, Bilişsel Davranışçı Terapi yönteminin zihinsel engelli çocukların zihin kuramı becerisine etkisinin araştırıldığı yarı deneysel (quasiexperimental) bir çalışmadır. Deneysel desenlerde temel amaç, değişkenler arasında oluşturulan neden-sonuç ilişkisini test etmektir (Büyüköztürk, Kılıç, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012). Deneysel desenler bağımsız değişkende meydana gelen sistemli değişimlerin bağımlı değişken üzerindeki etkilerinin yanı sıra, bu değişkenler arasındaki ilişkinin keşfedilmesine de imkân vermesi bakımından kuramların ve uygulamadaki sorunların test edilmesinde oldukça etkili olan araştırma yöntemleridir.

Araştırmanın Önemi

Ülkemizde eğitim sistemi ve eğitim programlarını inceleyen araştırma sonuçları öğrencilerin düşünme becerilerinin düşük düzeyde olduğunu ortaya koymuştur (Gelen, 1999). Bununla birlikte zihinsel engelli çocukların bilişsel becerileri ile ilgili çalışma neredeyse yok gibidir. Bu nedenle bu araştırmada zihinsel engelli çocukların zihin kuramı işlevleri bilişsel davranışçı terapi programı çerçevesinde incelenmesi önem arz etmektedir.

Araştırmanın Deseni

Deneysel yöntemin kullanıldığı araştırmalarda amaç genellikle bir ya da birden fazla bağımsız değişkenin neden-sonuç ilişkisinin en az bir deney grubunun yine en az bir kontrol grubu ile karşılaştırmalı olarak incelenmesidir (Karasar, 1994). Bu bağlamda bu araştırmanın bağımlı değişkenlerini zihin kuramı becerisi bağımsız değişkenini ise sosyal öğrenme kuramı oluşturmaktadır.

Şekil 1. Araştırma Modelinin Simgesel Deseni

Grup	Ön test	İşlem	Son Test
	O1	x	O2
Deney	ZK testleri	Bilişsel Davranışçı Terapi	ZK testleri
Kontrol	ZK testleri		ZK testleri

Deney ve kontrol gruplarındaki çocuklara uygulamalar öncesinde ve sonrasında, ön test ve son test olarak zihin kuramı gelişimi ölçümlerinde ise üç farklı test uygulanmıştır.

Örnekleme

Araştırmanın çalışma grubunu 2018-2019 eğitim-öğretim yılında İstanbul İli Beyoğlu İlçesi'ndeki özel eğitim kurumuna devam eden 12- 18 yaş arası hafif düzeyde zihinsel engelli 24 çocuk oluşturmaktadır. Deney grubunda 12, kontrol grubunda 12 çocuk yer almıştır.

Veri Toplama Araç ve Teknikleri

Araştırmamızda 4 ölçek kullanılmıştır. Bunlar;

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmada Kişisel Bilgi Formu zihinsel engelli çocukların sosyodemografik bilgilerini içermektedir.

Beklenmedik İçerik Değişikliği Görevi (Smarties): Bu testte çocuklara, reklamlarda sıklıkla yer alan ve hepsinin tanıyabileceği bir şeker kutusu gösterilmiştir. Çocuklara kutunun içinde ne olduğunu düşündüğü sorulmuş ve neden böyle düşündüğünü açıklaması istenmiştir. Daha sonra çocuğa kutu-

nun içinde aslında şeker değil pastel boyalar olduğu gösterilmiştir. Daha sonra çocuğa kutunun içinde ne olduğunu görmemiş başka bir çocuğa aynı şekilde, aynı soru sorulduğunda çocuğun ne cevap vereceği sorulmuştur. Çocuk “şeker” cevabını verirse 1 puan alarak testi geçmiş, bilemezse 0 puan almıştır.

Birinci Dereceden Yanlış Kanı Atfı Görevi (Ann-Sally Paradigması): Hikayeye göre, Ayşe ve Ali aynı odada oyun oynamaktadır. Ali’nin bir sarı kutusu Ayşe’nin ise kırmızı kutusu vardır. Ali ve Ayşe bir süre pinpon topuyla oynarlar ve Ali dışarda arkadaşlarıyla oynamak istediğini söyler. Ali pinpon topunu sarı kutuya koyar ve odadan ayrılır. Ayşe ise Ali dışardayken sarı kutudan topu alır ve kırmızı kutuya koyar. Bir süre sonra Ali tekrar eve gelir. Hikaye okunduktan sonra çocuklara ‘topun ilk başta nerede olduğu? ve topun şuan nerede olduğu?’ kontrol soruları sorulmuştur. Kontrol sorularına doğru cevap veren çocuklarla teste devam edilmiştir. Daha sonra çocuklara “Ali şuan gerçekte topun nerede olduğunu biliyor mu?”, “ Ali şuan topun nerede olduğunu düşünüyor?” ve “Ali geri döndüğünde topunu bulmak için ilk önce nereye bakar? Sarı kutuya mı yoksa kırmızı kutuya mı bakar?” olmak üzere üç soru yöneltilir. Çocuklar doğru cevapladıkları her bir soru için 1 puan almıştır. Hiçbir soruyu cevaplayamayan çocuklar ise 0 puan almıştır.

İkinci Dereceden Yanlış Kanı Atfı Görevi (Martha-Oliver Paradigması): Hikayeye göre Ali ve Ayşe mutfaktadır. Ali kırmızı dolaptan aldığı kurabiye kutusundan birkaç kurabiye yedikten sonra kurabiyeleri tekrar kırmızı dolaba koyar ve mutfaktan gider. Ayşe, Ali mutfakta değilken kırmızı dolaba acar kurabiyelerden biraz yer ve kurabiyeleri beyaz dolaba koyar. Ancak bu sırada mutfakta olup biten herşeyi Ali mutfak kapısının deliğinde izlemektedir ve Ayşe’nin kurabiyelerin yerini değiştirerek beyaz dolaba koyduğunu görür. Ayşe tekrar yerine oturduktan sonra Ali mutfaka gelir. Bu hikâyede çocuğa inanç sorusu olarak, Ayşe’nin Ali’nin kurabiyelerin nerede olduğunu düşündüğü sorulur. Eylem sorusu olarak ise, Ayşe’nin Ali’nin kurabiyeleri nerede arayacağını düşündüğü sorulur. Bu araştırmada her iki kuklanın da birbirlerinin düşüncelerine yönelik inanç ve eylem soruları sorulduğundan çocuklara toplam 4 soru yöneltilmiştir. Çocuklara doğru bildikleri her sorudan 1 puan verilmiştir.

Bu ölçekler yurt dışında geliştirilmiş, güvenilirliği ve geçerliliği kanıtlanmış ölçeklerdir.

Bilişsel Davranışçı Terapisini Uygulanması

Zihinsel engelli çocuklardan zihin kuramı becerisi uygulandıktan sonra her öğrenci ile bireysel oturumlar düzenlenmiştir. Aşağıda oturumların içeriği açıklanmıştır. Birinci Oturum: Bu oturumda öğrenciye çalışmanın amacı içeriği ve süreci anlatıldı. Zihin kuramı testlerin amacı ve içeriği anlatıldı. Bu oturumda Beck ve arkadaşları (1979) tarafından bilişsel hatalar altı ana başlık olarak ele alınmış ve zihinsel engelli çocuklara detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Bilişsel çarpıtmalar dan Keyfi Çıkarsama (Arbitrary Inference) terimi ulaşılan sonucu destekleyici kanıtlar olmadığı durumlarda veya tam tersine kanıtlar olduğu durumlarda bir sonuca ulaşılan bir durumdur. Bu oturumda Beklenmedik İçerik Değişikliği Görevi (Smarties) testinde zihinsel engelli çocuğun bilişsel davranışçı yönteminin bilişsel çarpıtmalar terimi çerçevesinde ulaşılan sonucun desteklenmeyen kanıtlar ile açıklanmıştır. İkinci Oturum: Bu oturumda birinci ve ikinci dereceden yanlış kanı atfı testlerinde yapılan hatalar bilişsel hatalar konuşuldu. Öğrencilerle yapılan testlerin sonuçlarına göre Bilişsel Davranışçı Terapi bağlamında davranışsal müdahaleler yapıldı. Bu müdahaleler zihin kuramı hatalarını duyarsızlaşma üzerinde yapıldı. Her öğrenci bu müdahalelerle zihin kuramı becerisinde yapmış olduğu genellemelerle duyarsızlaştırıldı.

Üçüncü oturum: Bu oturumda zihin kuramı testlerinin testleri son test olarak tekrar edildi. Her öğrenci testlerin sonunda tekrar yapılan hatalar üzerinde görüşüldü. Yanlış inanışlar yenisiyle düzeltildi. Her öğrenci bu düzenlemelerle ilgili yanlışlarını paylaştılar. Bu oturum son oturum olarak düzenlendi ve her katılımcıya teşekkür edilerek araştırama sonuçları paylaşılacağı bilgisi verildi.

Verilerin Çözümlemesi ve Yorumu

Zihinsel engelli çocukların tarafından doldurulan envanterlerin gözden geçirilmiş; hatalı formlar işlem dışı bırakılmıştır. Envanter verileri bilgisayara aktarılmıştır. Tez çalışmasının ana ve alt problemlerine yanıt bulma sürecinde, SPSS 25.0 (Statistical Packet for The Social Science) programı kulla-

nılmıştır. Araştırmanın grup karşılaştırmaları Mann Whitney U Testi ile Öntest ve sontest karşılaştırmaları ise Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ile yapılmıştır.

Bulgular

Araştırmamızın bu bölümünde Hipotez ve alt problemlerine ilişkin bulgular ve yorumlarına yer verilmiştir.

Katılımcıların Betimsel Analiz Sonuçları

Bu bölümde araştırmaya katılan özel eğitime devam eden zihinsel engelli çocukların kişisel bilgi formunda belirtilen bazı demografik değişkenlerle ilgili frekans dağılımı ve yüzdeleri verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubunun Betimsel Analiz Sonuçları

Değişkenler	Deney Grubu		Kontrol Grubu		
	n	%	n	%	
Cinsiyet	Erkek	7	58	9	75
	Kız	5	42	3	25
	Toplam	12	100	12	100
Sınıf	1.Sınıf	7	83	10	83
	2. Sınıf	5	17	2	17
	Toplam	12	100	12	100
Kardeş Sayısı	Yok	3	25	2	17
	1 Kardeş	1	8		25
	2 Kardeş	5	42	2	17
	3 Kardeş	3	25	5	42
	Toplam	12	100	12	100
Ebeveyn Meslek	Emekli	1	8	x	
	Memur	3	25	2	17
	Öğrenci	2	17	1	8
	Diğer	1	8	1	8
	Ev hanımı	4	33	1	8
	Serbest meslek	1	8	8	58
	Toplam	12	100	12	100
Yaş	10 Yaş	2	17	x	x
	11	1	8	1	8
	12	2	17	3	25
	13	3	25	6	50
	14 yaş ve üzeri	4	33	2	17
	Toplam	12	100	12	100

Tablo 1’de, araştırmada 1. Grupta yer alan katılımcıların cinsiyeti açısından bakıldığında %58’si erkek ve %42’si kızdır. Çocukların sınıf düzeyine bakıldığında %83’ü 8 ve %17’si 9.sınıftadır. Sahip olunan kardeş değişkeni açısından %25’inin kardeşi yok, %8’inin 1 kardeşi var, %42’sinin 2 kardeşi var ve %25’inin 3 kardeşi olduğu görülmüştür. Ebeynlerin Meslek değişkeni incelebildiğinde %8’i emekli, %25’i memur, %17’si öğrenci %8’i diğer meslekler grubunda, %33’ü ev hanımı ve %8’i serbest mesleğe sahiptir. Yaş değişkeni açısından %17’si 10 yaş, %8’i 11 yaş, %17’si 12 yaş, %25’i 13 yaş ve %33’ü 14 yaş ve üzeridir.

Araştırmada kontrol grubunda yer alan katılımcıların cinsiyeti açısından bakıldığında %75’i erkek ve %25’i kızdır. Ebeveynin sınıf durumuna bakıldığında %83’ü 8 ve %17’si 9.cu sınıftadır. Sahip olunan kardeş değişkeni açısından %17’sinin kardeşi yok, %25’inin 1 kardeşi var, %17’sinin 2 kardeşi var ve %42’sinin 3 kardeşi olduğu görülmüştür. Ebeveyn Meslek değişkeni incelebildiğinde %17’si memur, %8’i öğrenci %8’i diğer meslekler grubunda, %8’i ev hanımı ve %58’i serbest mesleğe sahiptir. Yaş değişkeni açısından %8’i 10 yaş, %25’i 31-11 yaş, %50’si 12 yaş ve %17’si 14 yaş ve üzeridir.

Tablo 1. Deney ve Kontrol Grubunun Zihin Kuramı Testleri Betimsel Analiz Sonuçları

Ölçümler	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	Ort.	SS	Ort.	SS
Beklenmedik içerik değişikliği	21,33	9,04	11,50	8,74
Birinci dereceden yanlış kanı atfı	21,33	7,92	8,92	8,08
İkinci dereceden yanlış kanı atfı	11,67	6,14	4,00	3,81
ZK toplam puan	54,33	19,39	24,42	19,69

Tablo 2’ye göre, Bilişsel Davranışçı Terapi uygulanan deney grubu zihinsel engelli çocukların zihin kuramı beceri alt boyutlarından Beklenmedik içerik değişikliği puanları ortalaması $21,33 \pm 9,04$ ve kontrol grubu zihinsel engelli çocukların zihin kuramı beceri alt boyutlarından Beklenmedik içerik değişikliği puanları ortalaması $11,50 \pm 8,74$ olarak bulunmuştur.

Bilişsel Davranışçı Terapi uygulanan deney grubu zihinsel engelli çocukların zihin kuramı beceri alt boyutlarından Birinci dereceden yanlış kanı atfı puanları ortalaması $21,33 \pm 7,92$ ve kontrol grubu zihinsel engelli çocukların zihin kuramı beceri alt boyutlarından Birinci dereceden yanlış kanı atfı puanları ortalaması $8,92 \pm 8,08$ olarak bulunmuştur.

Bilişsel Davranışçı Terapi uygulanan deney grubu zihinsel engelli çocukların zihin kuramı beceri alt boyutlarından İkinci dereceden yanlış kanı atfı puanları ortalaması $11,67 \pm 6,14$ ve kontrol grubu zihinsel engelli çocukların zihin kuramı beceri alt boyutlarından İkinci dereceden yanlış kanı atfı puanları ortalaması $4,002 \pm 3,81$ olarak bulunmuştur.

Bilişsel Davranışçı Terapi uygulanan deney grubu zihinsel engelli çocukların zihin kuramı beceri alt boyutlarından ZK toplam puan puanları ortalaması $24,33 \pm 19$, ve kontrol grubu zihinsel engelli çocukların zihin kuramı beceri alt ZK toplam puan puanları ortalaması $24,42 \pm 19,69$ olarak bulunmuştur.

Tablo 2. Deney Grubunun Zihin Kuramı Testleri Öntest Sontest Analiz Sonuçları

Ölçümler	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p	
Beklenmedik içerik değişikliği	Negatif Sıra	10	6,5	65	-2,754	0,004
	Pozitif Sıra	1	1	1		
	Eşit	1				
Birinci dereceden yanlış kanı atfı	Negatif Sıra	12	6,5	78	3,062	0,002
	Pozitif Sıra	0	0	0		
	Eşit	0				
İkinci dereceden yanlış kanı atfı	Negatif Sıra	10	6,45	64,5	-1,710	0,005
	Pozitif Sıra	1	1,5	1,5		
	Eşit	1				
ZK toplam puan	Negatif Sıra	12	6,5	78	-4,061	0,002
	Pozitif Sıra	0	0	0		
	Eşit	0				

Tablo 3 te görüldüğü üzere, Deney grubunda yer alan zihinsel engelli çocuklarda Bilişsel Davranışçı Terapi uygulamasının Zihin kuramı Testlerinden Beklenmedik içerik değişikliği üzerinde etkili olup olmadığını belirlemek için Wilcoxon İşaret testi uygulanmış ve test sonucunda Beklenmedik içerik değişikliği düzeyi öntest ve sontest puanları ortalamaları arasında farklılığın istatistiksel olarak önemli olduğu tespit edilmiştir ($z = -2,754$, $p < 0,05$). Fark puanlarının sıra ortalaması ve toplamı dikkate alındığında gözlenen bu farkın sıralar yani sontest lehine olduğu görülmektedir. Bu bulgu sonucunda, Bilişsel Davranışçı Terapi uygulamasının Beklenmedik içerik değişikliği üzerinde etkili olduğu şeklinde yorum yapılabilir.

Deney grubunda yer alan zihinsel engelli çocuklarda Bilişsel Davranışçı Terapi uygulamasının Zihin kuramı Testlerinden Birinci dereceden yanlış kanı atfı üzerinde etkili olup olmadığını belirlemek için Wilcoxon İşaret testi

uygulanmış ve test sonucunda Beklenmedik içerik değişikliği düzeyi öntest ve sontest puanları ortalamaları arasında farklılığın istatistiksel olarak önemli olduğu tespit edilmiştir ($z=-3,062$, $p < 0,05$). Fark puanlarının sıra ortalaması ve toplamları dikkate alındığında gözlenen bu farkın sıralar yani sontest lehine olduğu görülmektedir. Bu bulgu sonucunda, Bilişsel Davranışçı Terapi uygulamasın Birinci dereceden yanlış kanı atfı üzerinde etkili olduğu şeklinde yorum yapılabilir.

Deney grubunda yer alan zihinsel engelli çocuklarda Bilişsel Davranışçı Terapi uygulamasının Zihin kuramı Testlerinden İkinci dereceden yanlış kanı atfı üzerinde etkili olup olmadığını belirlemek için Wilcoxon İşaret testi uygulanmış ve test sonucunda Beklenmedik içerik değişikliği düzeyi öntest ve sontest puanları ortalamaları arasında farklılığın istatistiksel olarak önemli olduğu tespit edilmiştir ($z=1,710$, $p < 0,05$). Fark puanlarının sıra ortalaması ve toplamları dikkate alındığında gözlenen bu farkın sıralar yani sontest lehine olduğu görülmektedir. Bu bulgu sonucunda, Bilişsel Davranışçı Terapi uygulamasın İkinci dereceden yanlış kanı atfı üzerinde etkili olduğu şeklinde yorum yapılabilir.

Deney grubunda yer alan zihinsel engelli çocuklarda Bilişsel Davranışçı Terapi uygulamasının Zihin kuramı Testlerinden ZK toplam puan üzerinde etkili olup olmadığını belirlemek için Wilcoxon İşaret testi uygulanmış ve test sonucunda Beklenmedik içerik değişikliği düzeyi öntest ve sontest puanları ortalamaları arasında farklılığın istatistiksel olarak önemli olduğu tespit edilmiştir ($z=4,061$, $p < 0,05$). Fark puanlarının sıra ortalaması ve toplamları dikkate alındığında gözlenen bu farkın sıralar yani sontest lehine olduğu görülmektedir. Bu bulgu sonucunda, Bilişsel Davranışçı Terapi uygulamasın ZK toplam puanı üzerinde etkili olduğu şeklinde yorum yapılabilir.

Tablo 3. Kontrol Grubunun Zihin Kuramı Testleri Öntest Sontest Analiz Sonuçları

Ölçümler	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p	
Beklenmedik içerik değişikliği	Negatif Sıra	8	23	56	4,212	0,104
	Pozitif Sıra	1	18	58		
	Eşit	1				
Birinci dereceden yanlış kanı atfı	Negatif Sıra	42	12	53	4,062	0,042
	Pozitif Sıra	4	7	44		
	Eşit	2				
İkinci dereceden yanlış kanı atfı	Negatif Sıra	4	18	45	2,583	0,605
	Pozitif Sıra	3	17	28		
	Eşit	1				
ZK toplam puan	Negatif Sıra	42	12	25	-1,061	0,407
	Pozitif Sıra	0	7	4		
	Eşit	0				

Tablo 4 te görüldüğü üzere, Kontrol grubunda yer alan zihinsel engelli çocuklarda Bilişsel Davranışçı Terapi uygulamasının Zihin kuramı Testlerinden Beklenmedik içerik değişikliği üzerinde etkili olup olmadığını belirlemek için Wilcoxon İşaret testi uygulanmış ve test sonucunda Beklenmedik içerik değişikliği düzeyi öntest ve sontest puanları ortalamaları arasında farklılığın istatistiksel olarak önemli olmadığı tespit edilmiştir ($z=-4,1212$, $p > 0,05$).

Kontrol grubunda yer alan zihinsel engelli çocuklarda Bilişsel Davranışçı Terapi uygulamasının Zihin kuramı Testlerinden Birinci dereceden yanlış kanı atfı üzerinde etkili olup olmadığını belirlemek için Wilcoxon İşaret testi uygulanmış ve test sonucunda Beklenmedik içerik değişikliği düzeyi öntest ve sontest puanları ortalamaları arasında farklılığın istatistiksel olarak önemli olmadığı tespit edilmiştir ($z=-4,062$, $p > 0,05$).

Kontrol grubunda yer alan zihinsel engelli çocuklarda Bilişsel Davranışçı Terapi uygulamasının Zihin kuramı Testlerinden İkinci dereceden yanlış kanı atfı üzerinde etkili olup olmadığını belirlemek için Wilcoxon İşaret testi uygulanmış ve test sonucunda Beklenmedik içerik değişikliği düzeyi öntest ve sontest puanları ortalamaları arasında farklılığın istatistiksel olarak önemli olmadığı tespit edilmiştir ($z=-2,583$, $p > 0,05$).

Kontrol grubunda yer alan zihinsel engelli çocuklarda Bilişsel Davranışçı Terapi uygulamasının Terapi uygulamasının Zihin kuramı Testlerinden ZK toplam puan üzerinde etkili olup olmadığını belirlemek için Wilcoxon İşaret testi uygulanmış ve test sonucunda Beklenmedik içerik değişikliği düzeyi

öntest ve sontest puanları ortalamaları arasında farklılığın istatistiksel olarak önemli olmadığı tespit edilmiştir ($z=-1,061$, $p > 0,05$).

Kontrol grubunda yer alan zihinsel engelli çocuklarda Bilişsel Davranışçı Terapi uygulamasının Terapi uygulamasının Zihin kuramı Testlerini sonuçlarına öntest sontest puanları arasında farklılığın olmaması deney grubuna uygulanan Bilişsel Davranışçı Terapi uygulamasının zihinsel engelli çocukların zihin kuramı becerilerine önemli bir etkisinin olduğu yorumu yapılır.

Tablo 4. Deney ve Kontrol Grubunun Beklenmedik İçerik Testi Karşılaştırma Sonuçları

Değişkenler	GRUP	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
	Deney Grubu	12	8,85	21,03		
Beklenmedik içerik değişikliği	Kontrol Grubu	12	16,22	85,50	4,383	0,003
	Toplam	24				

Tablo 5'e göre, deney ve kontrol grubunun zihinsel engelli çocukların zihin kuramı becerisine düzeyi sontest ortalamaları arasındaki farkın belirlenebilmesi için Mann Whitney U testi uygulanmış ve test sonucunda Bilişsel Davranışçı Terapi uygulaması yapılan zihinsel engelli çocukların zihin kuramı becerisi düzeyi ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu tespit edilmiştir ($U= 4,212$, $p < 0,05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında Bilişsel Davranışçı Terapi yöntemi uygulanan deney grubu zihinsel engelli çocukların kontrol grubu zihinsel engelli çocukların zihin kuramı becerilerinden Beklenmedik içerik değişikliği düzeyi daha yüksektir. Bu bulgu sonucunda, Bilişsel Davranışçı Terapi yöntemi uygulanan zihinsel engelli çocukların zihin kuramı becerilerinden Beklenmedik içerik değişikliği düzeyini arttırmada etkilidir yorumu yapılabilir.

Tablo 5. Deney ve Kontrol Grubunun Birinci Dereceden Yanlış Kamı Atfı Karşılaştırma Sonuçları

Değişkenler	GRUP	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
	Deney Grubu	12	18,85	38,03		
Birinci dereceden yanlış kamı atfı	Kontrol Grubu	12	20,22	105,50	3,3122	0,040
	Toplam	24				

Deney ve kontrol grubunun zihinsel engelli çocukların zihin kuramı becerisine düzeyi sontest ortalamaları arasındaki farkın belirlenebilmesi için Mann Whitney U testi uygulanmış ve test sonucunda Bilişsel Davranışçı Terapi uygulaması yapılan zihinsel engelli çocukların düzzihin kuramı be-

ceriri düzeyi ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu tespit edilmiştir ($U= 4,062$, $p < 0,05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında Bilişsel Davranışçı Terapi yöntemi uygulanan deney grubu zihinsel engelli çocukların kontrol grubu zihinsel engelli çocukların zihin kuramı becerilerinden Birinci dereceden yanlış kanı atfı düzeyi daha daha yüksektir. Bu bulgu sonucunda, Bilişsel Davranışçı Terapi yöntemi uygulanan zihinsel engelli çocukların zihin kuramı becerilerinden Birinci dereceden yanlış kanı atfı düzeyini arttırmada etkilidir yorumu yapılabilir.

Tablo 6. Deney ve Kontrol İkinci Dereceden Yanlış kanı Atfı Testleri Karşılaştırma Sonuçları

Değişkenler	GRUP	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
İkinci dereceden yanlış kanı atfı	Deney Grubu	12	7,25	16,03	1,122	0,012
	Kontrol Grubu	12	12,22	25,50		
	Toplam	2				
		4				

Deney ve kontrol grubunun zihinsel engelli çocukların zihin kuramı becerisine düzeyi son test ortalamaları arasındaki farkın belirlenebilmesi için Mann Whitney U testi uygulanmış ve test sonucunda Bilişsel Davranışçı Terapi uygulaması yapılan zihinsel engelli çocukların düzzihin kuramı beceri düzeyi ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu tespit edilmiştir ($U= 1,112$, $p < 0,05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında Bilişsel Davranışçı Terapi yöntemi uygulanan deney grubu zihinsel engelli çocukların kontrol grubu zihinsel engelli çocukların zihin kuramı becerilerinden İkinci dereceden yanlış kanı atfı düzeyi daha daha yüksektir. Bu bulgu sonucunda, Bilişsel Davranışçı Terapi yöntemi uygulanan zihinsel engelli çocukların zihin kuramı becerilerinden İkinci dereceden yanlış kanı atfı düzeyini arttırmada etkilidir yorumu yapılabilir.

Tablo 7. Deney ve Kontrol Grubunun Zihin Kuramı Testleri Karşılaştırma Sonuçları

Değişkenler	GRUP	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
ZK toplam puan	Deney Grubu	12	32,22	88,03	6,322	0,027
	Kontrol Grubu	12	72,04	141,50		
	Toplam	24				

Deney ve kontrol grubunun zihinsel engelli çocukların zihin kuramı becerisine düzeyi son test ortalamaları arasındaki farkın belirlenebilmesi için

Mann Whitney U testi uygulanmış ve test sonucunda Bilişsel Davranışçı Terapi uygulaması yapılan zihinsel engelli çocukların düzzihin kuramı beceriri düzeyi ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu tespit edilmiştir ($U= 6,3222$, $p < 0,05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında Bilişsel Davranışçı Terapi yöntemi uygulanan deney grubu zihinsel engelli çocukların kontrol grubu zihinsel engelli çocukların zihin kuramı becerilerinden ZK toplam puan düzeyi daha yüksektir. Bu bulgu sonucunda, Bilişsel Davranışçı Terapi yöntemi uygulanan zihinsel engelli çocukların zihin kuramı becerilerinden ZK toplam puan düzeyini arttırmada etkilidir yorumu yapılabilir.

Tartışma ve Sonuç

Son otuz yıldır, zihin kuramı ile ilgili yapılan çalışmalar çocuk gelişiminde önemli bir rehber olmuştur. Zihin kuramı, çocuğun kendi düşüncesi ile başkasının düşüncesini ayrı olduğunu anlama yeteneği ile daha kapsamlı bileşenleri olan sosyal anlamayı içermektedir (Premack ve Woodruff, 1978). Başkalarının düşüncelerini, inançlarını, istek ve duygularını, mecazları, imaları anlama ve hatırlama çocukların sosyal gelişiminde çok önemlidir (Frith, Happe ve Siddons, 1994). Sosyal dil bağlamının, kullanılan dilin karmaşıklığı veya zihinselleştirme becerilerini geliştirmenin yararını gösteren diğer durumsal faktörler ve ipuçları gibi nitelikleri; etkileşime giren kişinin nitelikleri ile ilgili sosyal faktörler; ve istikrarlı zihinselleştirme motivasyonu ve hormonal değişiklikler gibi kişisel faktörler, bireylerin kazanılmış yeteneklerini sosyal etkileşimlerinde eyleme geçirmeye istekli olup olmadıklarını zihin kuramı etkileyebilmektedir (Doenyas, 2019).

Zihin kuramında, çocuklarda anlama ve takdir etme yeteneklerinin eğlencenin yoğunluğu ile ilişkili olabilmektedir. Uyumsuz elemanların algılanması ve anlamsal tutarlılığın oluşturulmasında bilgi empati gibi bireysel özellikler etkili olabilmektedir (Manfredi, Proverbio, Mello de Pinho, Ribeiro, Comfort, Marques ve Boggio, 2020).

Zihinsel engelli çocuk hasta grupları ile yapılan çalışmalarda daha çok şizofreni, bipolar bozukluk olan birinci derece yakınlar üzerine odaklanmış ve OSB ile şizofreni arasında performans farklılıkları tespit edilmiştir (Bliksted, Ubukata ve Koelkebeck, 2016). Remisyon dönemindeki hastalarda zeka alanındaki bozulmaların zihin kuramı becerilerindeki bozulmaya katkıda

bulunduğu gözlenmiştir (Bora ve Pantelis, 2016). Bilişsel davranışçı terapi yönteminin zihinsel engelli çocukların zihin kuramı becerisine etkisi üzerine araştırmaya alan yazında rastlanmamaktadır.

Araştırmamızın birinci hipotezi, 'Bilişsel Davranışçı Terapi uygulanan deney grubundaki çocukların zihin kuramı ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık vardır' şeklinde oluşturulmuştur.

Yapılan çalışma sonucunda deney grubunda yer alan zihinsel engelli çocuklarda Bilişsel Davranışçı Terapi uygulamasının Zihin kuramı Testlerinden Beklenmedik içerik değişikliği, Birinci dereceden yanlış kanı atfı, İkinci dereceden yanlış kanı atfı ve ZK toplam puanı üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Bir diğer değişle Bilişsel Davranışçı Terapi uygulamasının Zihin kuramı becerisi üzerinde etkili olduğu bulunmuştur.

Araştırmamızın ikinci hipotezi, 'Bilişsel Davranışçı Terapi uygulanan deney ve kontrol gruplarındaki zihinsel engelli çocukların zihin kuramı son test puanları arasında anlamlı bir farklılık vardır' şeklinde oluşturulmuştur.

Yapılan çalışma sonucunda kontrol grubunda yer alan zihinsel engelli çocuklarda Bilişsel Davranışçı Terapi uygulamasının Zihin kuramı Testlerinden Beklenmedik içerik değişikliği, Birinci dereceden yanlış kanı atfı, İkinci dereceden yanlış kanı atfı ve ZK toplam puanları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Yapılan çalışmada deney grubundaki zihinsel engelli çocukların kontrol grubundaki çocuklardan zihin kuramı becerisinde daha fazla puan aldıkları bulunmuştur. Bir diğer değişle Bilişsel Davranışçı Terapi uygulamasının zihin engelli çocukların zihin kuramı becerisi üzerinde etkili olduğu bulunmuştur.

Araştırmamızın ikinci hipotezi, Bilişsel Davranışçı Terapi uygulanmayan kontrol grubundaki çocukların zihin kuramı ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık vardır' şeklinde oluşturulmuştur.

Yapılan çalışma sonucunda kontrol grubunda yer alan zihinsel engelli çocuklarda bilişsel davranışçı terapi uygulanmayan zihin kuramı testlerinden beklenmedik içerik değişikliği, birinci dereceden yanlış kanı atfı, ikinci dereceden yanlış kanı atfı ve ZK toplam puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Yapılan çalışmada kontrol grubundaki zihinsel engelli çocukların zihin kuramı becerilerinde öntest sontest sonuçları değişmemiştir. Bir diğer değişle Bilişsel Davranışçı Terapi uygulanmayan zihin engelli çocukların zihin kuramı becerisinde ilerleme ve gerileme görülmemiştir.

Araştırma sonucuna göre Bilişsel Davranışçı Terapinin zihinsel engelli çocukların zihin kuramı becerisi üzerine önemli etkisinin olduğu bulunmuştur. Zihinsel engelli çocukların zihin kuramı becerisi üzerine bilişsel davranışçı yönteminin etkinliği ülkemizde yapılmış ilk çalışmadır.

Zihin kuramı ile ilgili yapılan çalışmalarda okul öncesi dönemlerde başladığı ve aşamalı olarak devam ettiği görülmektedir. Bilişsel Davranışçı Terapi yöntemi birçok alanda kullanılan bir yöntem olmakla birlikte eğitim alanında da etkili bir yöntem olduğu çalışmalarda kanıtlanmıştır. Zihin kuramı sadece dezavantajlı gruplarda değil normal gelişim gösteren çocuklarda da önemli bir zihin becericisidir. Bu nedenle bilişsel davranışçı terapi zihinsel engelli çocukların zihin becerisi düzeylerini arttırma bakımında ihtiyaçları karşılar niteliktedir.

Araştırma sonucunda bilişsel davranışta terapi yönteminin zihinsel engelli çocukların zihin kuramı becerisi üzerinde etkili olduğu bulunmuştur. Yapılan çalışmamız da zihinsel engelli çocukların zihin kuramı testleri alt boyutlarından beklenmedik içerik değişikliği, birinci dereceden yanlış kanı atfı, ve ikinci dereceden yanlış kanı atfı üzerinde ayrı ayrı etkisi tespit edilmiştir.

Bu doğrultuda, Bilişsel Davranışçı Terapi Programının zihinsel engelli çocukların zihin kuramı becerisini arttırmada kullanılması önerilmektedir. Bu bağlamda Bilişsel Davranışçı Terapi yöntemi özel eğitim kurumlarındaki öğretmenler tarafından öğrenilmesi önerilmektedir. Bilişsel Davranışçı Terapi Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Kurumları tarafından Başta Rehber Öğretmenler olmak üzere, özel eğitim alanında çalışan, özel eğitim alanı öğretmeni, çocuk gelişim öğretmeni ve okul öncesi öğretmene yönelik Eğitim Kursu olarak verilmesi önerilmektedir.

EXTENDED ABSTRACT

Investigation Of The Impact Of The Cognitive Behavior Therapy Method On The Theory of Mind Skills Of Mentally Disabled Children

*

Fatma Yalçın - Ayşe Tuba Ceyhun - Fatih Bal
Biruni University, Sakarya Üniversitesi

Metacognition is the most important step of learning and development. The second important step is the theory of mind. It is called metacognition to control one's own skills. Metacognition develops in children at the age of 4. This development is important for children's problem solving and learning skills. Knowing and being aware of the existence of others other than himself is defined as the theory of mind (ZK) (Heubner, 2000). Mind theory is the ability to understand the thoughts, desires and emotions of others (Doherty, 2009). With this skill, the child learns whether the behavior of others is meaningful or deliberate (Rowe, Bullock, Polkey and Morris, 2001). Generally, the theory of mind is an important concept used in understanding the mental states of others (Doherty, 2009). The theory of mind is a feature that distinguishes man from other living things.

The first building block of cognitive development and learning is metacognition, and the second building block is the theory of mind. Metacognition is the skill of controlling one's own knowledge. Studies show that 4 metacognition, which is the knowledge of young children's own thinking processes, progressively develops between the ages of 3-5. This knowledge is the basis for the later development of the mind in terms of children's problem solving skills and learning skills. The fact that one is aware of the existence of cognition other than himself is called the theory of mind (Heubner, 2000). In ZK studies, it is attempted to determine the knowledge of children about their basic mental states such as perceptions, desires, beliefs, thoughts, desires and emotions of others (Doherty, 2009). The theory of mind is based on the ability of the child to predict and grasp that their behavior is meaningful and intentional (Rowe, Bullock, Polkey and Morris, 2001). The theory of mind is an umbrella concept used to help children un-

derstand others' mental states. Whether this skill is unique to humans has been studied for many years (Doherty, 2009). Mind theory is an important feature that distinguishes humans from other living species and is a very important skill in terms of social-emotional development.

There are different thinking education programs used in the world. However, there are a limited number of programs that can be implemented or adapted for preschool children. For this reason, cognitive behavioral therapy program was preferred in this study in terms of being applicable to children with mental disabilities.

The results of the research examining the education system and education programs in our country revealed that students' thinking skills are low (Gel, 1999). However, the study of cognitive skills of children with intellectual disabilities is almost nonexistent. Therefore, in this study, it is important to examine the mental theory functions of children with intellectual disabilities within the framework of cognitive behavioral therapy program. Accordingly, the general aim of the study is to investigate the effect of cognitive behavioral therapy method on mental theory skills of children with mental disabilities.

This research is planned semi-experimentally. Within the scope of this research, which was designed according to the "Pre-Test-Post-Test Unsynchronized Groups with a Control Group" model, two groups, one experiment and one control, were created. The Cognitive Behavioral Method was applied to the children in the experimental group in 12 sessions in total for an average of 30 minutes for two weeks. In the control group, mind theory, skill pretest, posttest were taken. No intervention was made to the control groups. Cognitive Behaviorist practices in the experimental group were carried out by the researcher. The study group of the study consists of 24 children between the ages of 12 and 18 who attend the private education institution in Beyoğlu District of Istanbul Province in the 2018-2019 academic year. There were 12 children in the experimental group and 12 children in the control group. In the research, "Unexpected Content Change, First Order Wrong Blood Attribution Task, and Second Order Wrong Blood Attribution Task" were used as data collection tools. The demographic information of the children and their families was obtained using the "Personal Information Form" created by the researcher. Data of the research. Analyzed with SPSS 25.0 package program. In the study, the pre-test and post-test

scores of the children in the experimental and control groups were compared using t test and Wilcoxon Signed Ranks Test.

Studies show that the theory of mind started in pre-school periods and continues gradually. Cognitive Behavioral Therapy method is a method used in many fields, but it has also been proven in studies that it is an effective method in the field of education. Mind theory is an important mindset, not only in disadvantaged groups, but also in children with normal development. For this reason, cognitive behavioral therapy meets the needs of mentally handicapped children in increasing their mental skills. In our study, it was determined that the unexpected content change, first-order false blood attribution, and second-order false blood attribution were separately determined from the sub-dimensions of mental theory tests of mentally disabled children. As a result of the research, it has been found that the Cognitive Behavioral Method has an important effect on mental theory skills of children with mental disabilities.

Kaynakça / References

- Baron-Cohen S., Leslie A.M., ve Frith, U. (1985) Does the autistic child have a "theory of mind"? *Cognition*, 21, 37-46.
- Baron-Cohen, S. (2000). Theory of mind and autism a fifteen year review. S. Baron-Cohen, H. Tager-Flusberg, ve D. Cohen (Eds.), *Understanding other minds: Perspectives from developmental cognitive neuroscience* içinde (2. bsm) (s. 3-20). New York: Oxfo.
- Beck, A.T., Rush, A.J., ve Show, B.F. (1979). *Cognitive therapy of depression*. New York: Guilford Press.
- Beck, J.S. (2011). *Cognitive behavior therapy basics and beyond*. 2nd ed. New York: The Guilford Press.
- Bliksted, V, Ubukata, S., ve Koelkebeck, K. (2016) Discriminating autism spectrum disorders from schizophrenia by investigation of mental state attribution on an on-line mentalizing task: A review and meta-analysis. *Schizophr Res*, 171, 16-26.
- Bora, E., ve Pantelis, C. (2016). Social cognition in schizophrenia in comparison to bipolar disorder: A meta-analysis. *Schizophr Res*, 175, 72-78.
- Brüne M, Brüne-Cohrs U (2006) Theory of mind evolution, ontogeny, brain mechanisms and psychopathology. *Neurosci Biobehav Rev*, 30, 437-455.

- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (Genişletilmiş 11. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Doenyas, C. (2019). Theory of mind in action: use of mental state understanding in social interactions. *Mediterranean Journal of Humanities*, 9(1), 153-160
- Doherty, J. M. (2009). *Theory of mind. How children understand other's thoughts and feelings*. Hove, UK: Psychology Press.
- Flavell, J. H., Green, F. L., ve Flavell, E. R. (1995). The development of children's knowledge about attentional focus. *Developmental Psychology*, 31, 706-712.
- Heubner, A. (2000). *Adolescent growth and development*. Virginia: Cooperative Extension Publication.
- Kanık, N. (1993). Özürlü bebeklerin eğitimi ve ailenin katılımı. *Özel Eğitim Dergisi*, 1(3), 14-17.
- Karasar, N. (1994). *Bilimsel araştırma yöntemi* (6. bs.). Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.
- Manfredi, M., Proverbio, A. M., Mello de Pinho, P. S., Ribeiro, B., Comfort, W. E., Marques, L. M., ve Boggio, P. S. (2020). Electrophysiological indexes of ToM and non-ToM humor in healthy adults. *Experimental Brain Research*, 238, 789-805.
- Okkay, İ. (2019). Dijital oyunların çocuklar üzerinde yol açtığı etiksel sorunlar. A.M. Kırık (Ed.) *Yeni medyada çocuk ve iletişim içinde* (s.115-142). İstanbul: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Premack, D., ve Woodruff, G. (1978). Does the chimpanzee have a theory of mind? *Behav Brain Sci*, 1, 515-526.
- Rowe, A. D., Bullock, P. R., Polkey, C. E., ve Morris, R. G. (2001). Theory of mind impairments and their relationship to executive functioning following frontal lobe excisions. *Brain*, 124(3), 600-616.
- Söhmen, T., ve Türkbay T. (2003). *Engelli çocuklar*. Ankara, GATA Basımevi, 12-15.
- Stallard, P. (2017). *Çocuklar ve ergenler için bilişsel davranışçı terapi uygulamaları ve araştırmaları*. (1.Baskı). Ankara: Say Yayınları.
- Üstündağ, B. (1994). 47. *Kromozom (down sendromu)*, İstanbul: Yeni Asya Yayınları,
- Wimmer, H., ve Perner, J. (1983). Beliefs about beliefs: Representation and constraining function of wrong beliefs in young children's understanding of deception. *Cognition*, 13, 103-128.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Yalçın, F., Ceyhun A.T. ve Bal, F.(2020).Bilişsel davranışçı terapi yönteminin zihinsel engelli çocukların zihin kuramı becerisine etkisinin incelenmesi. *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(28), 1200-1222. DOI: 10.26466/opus.686817